

**ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԱՐՁԱԳԱՆՔԸ «ԱՐԱԲԱԿԱՆ  
ԳԱՐՆԱՆԸ»**

*Շուշանիկ Ղազարյան*

1995 թ. Եվրոպական Միության (ԵՄ) և Միջերկրական ծովի ավազանի երկրների միջև սկսվեց Բարսելոնյան գործընթացը, որի հիմքում ընկած է քաղաքական, տնտեսական և սոցիալ-մշակութային համագործակցությունը: Բարսելոնյան գործընթացը տարածաշրջանում միակ ֆորումն է, որտեղ եվրա-միջերկրական գործընկերները կարող են քաղաքական, տնտեսական և մշակութային երկխոսության մեջ մտնել: Սակայն 2010 թ. Թունիսի հեղափոխությունից ի վեր՝ Մերձավոր Արևելքի և Հս. Աֆրիկայի քաղաքական իրավիճակի կտրուկ փոփոխությունն ու այսպես կոչված «Արաբական գարունը» մարտահրավերներ նետեցին համաշխարհային հանրությանը, այդ թվում նաև ԵՄ-ին:

Սույն հոդվածում մենք կանդրադառնանք Բարսելոնյան գործընթացին և Միջերկրական միությանը, դրանց համագործակցության ձևաչափերին մինչև այսպես կոչված «Արաբական գարնան» իրադարձությունները: Կվերլուծենք «Արաբական գարնանը» անմիջապես հաջորդած ԵՄ-ն քաղաքականության փոփոխությունները՝ ցույց տալով համագործակցության նոր միտումները՝ տնտեսական համագործակցության պայմանավորվածությունը այդ երկրների ներքաղաքական անցումային իրադարձություններով:

1995թ. սկսվեց Բարսելոնյան գործընթացը, որի նպատակն էր. «Քաղաքական, տնտեսական և սոցիալ-մշակութային երկխոսության միջոցով ստեղծել բազմակողմանի համագործակցություն՝ խաղաղ, կայուն և զարգացող տարածաշրջան կառուցելու համար»:<sup>1</sup> Սա առաջին

---

<sup>1</sup> The Barcelona Process, [http://eeas.europa.eu/euromed/barcelona\\_en.htm](http://eeas.europa.eu/euromed/barcelona_en.htm) (մուտք՝ 16.04.2013):

բազմակողմանի համագործակցությունն էր ԵՄ-ի և միջերկրածովյան երկրների միջև:

Այս համագործակցության նպատակները երեք խմբի էին բաժանված՝

ա) Քաղաքականություն և անվտանգություն

Այս երկխոսությունը վերաբերվում էր ահաբեկչության դեմ պայքարին, ճգնաժամերի կառավարմանը և կոնֆլիկտների կանխարգելմանը, խորհրդարանական համագործակցությանը, որոնց հիմքում ընկած են քաղաքական բարեփոխումներ:

բ) Ֆինանսական և տնտեսական

Այս համագործակցությունը երեք հիմքերի վրա պետք է ընթանար՝ տնտեսական, կարևոր սեկտորներում բարեփոխումներ և ազատ առևտրի գոտու ստեղծում:

գ) Հասարակական և մշակութային

Այս համագործակցության նպատակն էր ստեղծել մշակութային երկխոսություն և ապահովել մարդու իրավունքների պաշտպանությունը:<sup>2</sup>

Բարսելոնյան գործընթացին զուգընթաց՝ 2004 թ. ստեղծվեց Եվրոպական հարևանության քաղաքականությունը (ԵՀՔ), որն ավելի հստակեցրեց ԵՄ-ի հարաբերությունները Հս. Աֆրիկայի և Մերձավոր Արևելքի երկրների հետ:

Մինչ «Արաբական գարնան» իրադարձությունները, ԵՄ-ը ԵՀՔ-ն երեք ռազմավարական փաստաթուղթ է հրատարակել՝ «Երկկողմանի գործողությունների ծրագիրը» (2004թ.), «Համագործակցության համաձայնագիրը» (2006թ.) և «Երկրի ռազմավարական փաստաթուղթը» (2007 թ.): Այս փաստաթղթերից յուրաքանչյուրը հստակորեն ընդգծում է ԵՄ-ի դեմ առ դեմ հարաբերությունները Մերձավոր Արևելքի և Հս. Աֆրիկայի երկրների հետ:<sup>3</sup>

<sup>2</sup> Տե՛ս նույն տեղում:

<sup>3</sup> COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, Wider Europe— Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours, COM(2003) 104 final , Brussels, 11.3.2003, [http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com03\\_104\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com03_104_en.pdf) (մուտք՝ 23.04.2013):

Սակայն, 2005 թ. նոյեմբերի 28–29 Բարսելոնայում տեղի ունեցած կոնֆերանսի ժամանակ Բարսելոնյան գործընթացի արդյունքները հետևյալ կերպ գնահատվեցին ԵՄ անդամ–երկրների նախարարների կողմից. «Քաղաքական և անվտանգության համագործակցությունը պաշտոնական մակարդակով աճել է, չնայած աճի արագությունը ավելի դանդաղ է, քան սպասվում էր: Համագործակցությունը ոչ մի ուղիղ ազդեցություն չի թողել տարածաշրջանի չլուծված կոնֆլիկտների վրա»: <sup>4</sup>

Մի քանի այլ գնահատականներ նույնպես կան Բարսելոնյան գործընթացի վերաբերյալ, որոնց համաձայն՝ գրեթե ոչինչ չի արվել, մասնավորապես քաղաքական և անվտանգության հարցերում: Կոնֆերանսի ժամանակ այս գործընթացի ամբողջական եզրակացությունը հետևյալն էր. «Մենք չենք կարող ասել, որ Բարսելոնյան գործընթացը ժողովրդի հույսերն ու պահանջները արդարացրեց: Հիմնականում կարող ենք խոսել անկատար խոստումների և զգալի թերությունների մասին»:<sup>5</sup>

Բարսելոնյան գործընթացի արդյունքում տարածաշրջանը պետք է ավելի կայուն, ապահով և խաղաղ լիներ, ինչն, իրականում, իրականացնելու տրանսֆորմացիոն գործընթացները տարածաշրջանում: Նույն կերպ կարելի է գնահատել 2004 թ. սկսված ԵՀՔ ծրագիրը:

2007 թ. Ֆրանսիայի նախագահ Ն. Սարկոզին առաջարկեց ստեղծել Միջերկրական միություն:<sup>6</sup> Ֆրանսիան ցանկանում էր կրկին հաստատվել տարածաշրջանում: Միջերկրական միության վերաբերյալ Սարկոզիի առաջարկը դրական արձագանքներ չստացավ: Կարճ ժամանակ անց նրա առաջարկը քննադատության արժանացավ Գերմանիայի կանցլեր Ա. Մերկելի

<sup>4</sup> Praussello F., Euro-Mediterranean Partnership in the Aftermath of the Arab Spring, FrancoAngeli, 2011, pp. 342.

<sup>5</sup> Նույն տեղում:

<sup>6</sup> Alonso P., The Union of the Mediterranean, a sinking ship?, 2 march, 2011, <http://owni.eu/2011/03/02/the-union-for-the-mediterranean-a-sinking-ship> (մուտք՝ 26.04.2013):

կողմից. «Մա վտանգավոր իրավիճակ կստեղծի: Կստեղծվի մի իրավիճակ, որը Գերմանիային կնոտեցնի Կենտրոնական և Արևելյան Եվրոպային, իսկ Ֆրանսիային՝ Միջերկրականին»:<sup>7</sup> Գերմանիան որոշ ժամանակ այս դիրքորոշումը պահում էր: Ա. Մերկելը կարծում էր, որ Բարսելոնյան գործընթացը ԵՄ-ն ընդհանուր ծրագիրն էր, որը կքայքայվի միակողմանի մոտեցումից: Քայքայելով Բարսելոնյան գործընթացը՝ ԵՄ-ն բազմակողմանի քաղաքականությունը Միջերկրական ծովի երկրների հետ դառնում էր Սարկոզիի անձնական նախագիծը<sup>8</sup>:

Այնուամենայնիվ, 2008 թ. ստեղծվեց Միջերկրական միությունը, որն ավելի բարդացրեց իրավիճակը: Քանի որ Միջերկրական միությունը, շեշտը դնելով տնտեսական համագործակցության վրա, անտեսում էր տարածաշրջանի քաղաքական խնդիրները և դրանց լուծումների անհրաժեշտությունը, որն էլ հանգեցրեց 2010թ. թունիսյան հեղափոխությանը և «Արաբական գարնանը»:

«Արաբական գարունը» կարևոր փոփոխություն մտցրեց ԵՄ-ն քաղաքականության մեջ: Տարիներ շարունակ ԵՄ-ը համարվում էր տնտեսական «հսկա» և քաղաքական «թզուկ», իսկ Թունիսի հեղափոխությունը քաղաքական առաջատար լինելու հնարավորություն ստեղծեց ԵՄ-ն համար:

Քաղաքական առաջատարություն ձեռք բերելու ճանապարհին ԵՄ-ը պետք է իր տնտեսական և առևտրային զարգացման աջակցությունը, որն առավել երկարատև գործընթաց է, զուգորդի՝ արտաքին և տեխնիկական կարճաժամկետ օգնությունների հետ՝ հաշվի առնելով այդ երկրների քաղաքական հետագա զարգացումները անցումային ժողովրդավարացման ճանապարհին:

2011 թ. մարտի 8-ին ԵՄ-ն արտաքին և անվտանգության քաղաքականության բարձրագույն ներկայացուցիչ Քեթրին Էշթոնը

<sup>7</sup> Մեջբերում ըստ՝ Ilievska F., Restarting the Mediterranean Union?!, Analytical Journal, vol.4, issue 2, Analytica, Skopje, December 2011, p.7  
[http://www.analyticalmk.com/files/2012/01/journal\\_vol4\\_issue2.pdf](http://www.analyticalmk.com/files/2012/01/journal_vol4_issue2.pdf) (մուտք՝ 27.04.2013):

<sup>8</sup> Նույն տեղում էջ.7-8:

և Եվրոպական Հանձնաժողովը առաջարկեցին «Հվ. Միջերկրականի հետ համագործակցություն» կոմյունիկեն:<sup>9</sup> Այս համագործակցությունը վերաբերվում էր քաղաքական մասնակցությանը, ազատության և աշխատանքի հնարավորություններին: Նոր համագործակցության համար ժողովրդավարությունը և մարդու իրավունքները առաջնային տեղ էին զբաղեցնում: Համագործակցությունից երկու ամիս անց ԵՄ-ն ԵՀՔ-ն ներքո հաստատվեց «Նոր արձագանք փոփոխվող հարևանությանը» կոմյունիկեն, որտեղ ամբողջովին վերանայվեց ԵՀՔ-ը:<sup>10</sup> Ինչպես ԵՄ-ն եվրահանձնակատար Ստեֆան Ֆյուլեն իր՝ 2012 թ. հունվարի 9-ի ճառում նշեց. «Արաբական գարուն» երևույթը ստիպեց ԵՄ-ը փոխել իր քաղաքականությունը Հվ. Միջերկրականի նկատմամբ, քանի-որ այն տարածաշրջանը վերածեց դրամատիկ զարգացումների թատերաբեմի»:<sup>11</sup>

Այս կոմյունիկեյում ԵՄ-ը նոր մոտեցում էր մշակել իր Հս. Աֆրիկայի և Մերձավոր Արևելքի հարևանների նկատմամբ: Մինչ անցյալում ԵՄ-ը կարևորում էր տարածաշրջանի կայունությունն ու անվտանգությունը՝ նույնիսկ աշխատելով ավտորիտար համակարգերի հետ, ապա նոր մոտեցումը, միանշանակ, խոստանում էր աջակցել շարունակվող անցումային գործընթացներին տվյալ երկրներում:

Աջակցություն իրականացնելու համար՝ ԵՄ-ն նոր ռազմավարությունը ընդգծում էր երեք նոր կետեր, որոնք հետևյալն էին.

1. աջակցել «խորը» ժողովրդավարության կառուցմանը, որը նշանակում էր ոչ միայն ժողովրդավարական

<sup>9</sup> JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS, A new response to a changing Neighbourhood, COM(2011) 303, Brussels, 25/05/2011, [http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com\\_11\\_303\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com_11_303_en.pdf) (մուտք՝ 26.04.2013):

<sup>10</sup> Նույն տեղում:

<sup>11</sup> . Füle Š., SPEECH/12/66, Arab Spring Conference, February 2012 <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/12/66&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=fr> (մուտք՝ 25.04.2013):

սահմանադրություն գրել և անցկացնել ազատ և արդար ընտրություններ, այլ նաև ապահովել խոսքի ազատության, զարգացող հասարակության և ժողովրդավարության հաստատման համար բոլոր մնացած գործառնությունները,

2. գործընթացի որպես կարևոր մաս՝ ստեղծել համագործակցություն, որը կենտրոնացած կլինի քաղաքացիական համագործակցության և զարգացման վրա,
3. ապահովել տնտեսական աճն ու զարգացումը, առանց որի ժողովրդավարությունը չի կարող արմատավորվել: Այս հարցում բուն մարտահրավերը աշխատատեղեր ստեղծելն էր:<sup>12</sup>

Ինչպես եվրահանձնակատար Ստեֆան Ֆյուլեն 2012 թ. փետրվարի 3-ին Գերմանիայում նշեց. «Այս որոշումները ապացուցում են ԵՄ-ի լուրջ հանձնառությունը հարևան գործընկերների նկատմամբ: Աշխատատեղեր ստեղծելը, կեցության բարելավումը, համալսարանական համագործակցությունը և հասարակությանը ձայն տալը կաջակցի անցումային փուլին»:<sup>13</sup>

Այս նպատակներին հասնելու համար ԵՄ-ն՝ ԵՀՔ մեջ հետևյալ սկզբունքներն է մտցրել.

1. «More-for-more» սկզբունքի հիմքում ընկած են բարեփոխումները, որոնց համար հիմնական պայման է հանդիսանում ազատ և արդար ընտրությունների անցկացումը:

2011-2013 թթ. համար, «More-for-more» սկզբունքի ներքո, հետևյալ չափի ֆինանսական աջակցություն է հատկացվել.

- Թունիս՝ 240 մլն. եվրոյից աջակցությունը հասել է 400 մլն.-ի
- Ալժիր՝ 172 մլն. եվրո,
- Հորդանան՝ 223 մլն. եվրո,
- Եգիպտոս՝ 227 մլն. եվրո,
- Եմեն՝ 60 մլն. եվրո,

---

<sup>12</sup> JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS, A new response to a changing Neighbourhood, COM(2011) 303, Brussels, 25/05/2011, [http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com\\_11\\_303\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com_11_303_en.pdf) (մուտք՝ 26.04.2013):

<sup>13</sup> Նույն տեղում:

• Լիբիա՝ 155 մլն. եվրո:<sup>14</sup>

Այս ամենին զուգահեռ ԵՄ-ը որոշակի քայլեր է ձեռնարկում այդ երկրների համար ԵՄ-ն ներքին շուկա մուտքի հեշտացման ուղղությամբ: Այս հարցում առաջնային դեր է խաղում խորը և բազմակողմանի առևտրի գոտու ստեղծումը, որը հնարավորություն կտա ինտեգրվել ԵՄ-ն ներքին շուկա:

2011 թ. սեպտեմբերին ԵՄ-ը «Արաբական գարնան» երկրներին ֆինանսական աջակցության մի նոր փաթեթ առաջարկեց, որը կոչվում է «SPRING» (Support for Partnership, Reform and Inclusive Growth), որի բյուջեն 2011-2012 թթ. համար 350մլն. եվրո էր և պիտի գործեր «More-for-more» սկզբունքի ներքո:<sup>15</sup>

2. «Less-for-less» սկզբունքի հիմքը հետևյալն է՝ ինչքան այս երկրները ոտնահարեն մարդու իրավունքները, ԵՄ-ն այնքան պատժամիջոցներ կկիրառի և նույնիսկ կդադարեցնի երկկողմանի կապերը:

Այս պատժամիջոցներից են անձնական հաշիվների սառեցումը, ճանապարհորդական արգելքները և զենքի վրա էմբարգոյի կիրառումը: Նշենք, որ Սիրիայի դեպքում պատժամիջոցները ավելի շատ են, որոնք ներառում են նաև արգելք հում նավթի և որոշ ֆինանսական ծառայությունների վրա:

Այսպիսով, վերոշարադրյալը ցույց է տալիս, որ ԵՄ-ն ֆինանսատնտեսական քաղաքականության նոր սկզբունքների համաձայն՝ մարդու իրավունքները և ժողովրդավարացման գործընթացները որոշակիորեն պայմանավորելու են ԵՄ-ն աջակցության հնարավորությունները, չափը, ինչպես նաև պատժամիջոցների կիրառումը:

ԵՄ-ն «Արաբական գարնան» երկրների նկատմամբ տնտեսական աջակցության վերաբերյալ որոշակի պատկերացում

<sup>14</sup> EU response to the Arab Spring, MEMO/11/918, Brussels, 16 December 2011, [http://europa.eu/rapid/press-release\\_MEMO-11-918\\_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-918_en.htm) (մուտք՝ 26.04.2013):

<sup>15</sup> EU response to the Arab Spring: The Spring Programme, MEMO/11/636 Brussels, 27 September 2011, [http://europa.eu/rapid/press-release\\_MEMO-11-636\\_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-636_en.htm) (մուտք՝ 26.04.2013):

կազմելուց հետո, փորձենք անդրադառնալ ԵՄ-ն քաղաքական արձագանքին առանձին երկրներում:

### **Թունիս**

Բեն Ալիի հեռանալուց հետո ԵՄ-ը ողջունեց ռեժիմի փոփոխությունը և ժողովրդարավարացման ճանապարհով գնալու կոչ արեց նոր իշխանություններին: Այնուամենայնիվ, եվրոպական ազդեցությունը այնքան էլ բարեհաջող ձևով իրեն չդրսևորեց՝ իր անդամ-երկրների (մասնավորապես Ֆրանսիա) պատճառով: Անդամ-երկրներից շատերը սերտ հարաբերությունների մեջ էին Բեն Ալիի հետ և աջակցում էին ռեժիմին: Այս ամենից հետո ԵՄ-ը չափազանց զգույշ էր իր հայտարարությունների մեջ. օրինակ 2011թ. հունվարի 17-ի հայտարարությունը հետևյալն էր. «Այս կրիտիկական պահին ԵՄ-ն հաստատում է իր օգնությունը Թունիսի ժողովրդին: Մենք կոչ ենք անում դադարեցնել այն բոլոր գործողությունները, որոնք կսպառնան երկրի անվտանգությանը»:<sup>16</sup> Զ. Էշթոնի հայտարարությունը վկայում էր այն մասին, որ ԵՄ-ը փորձում էր իր դիրքերը հաստատել՝ ելնելով իրադարձությունների ամենօրյա փոփոխություններից:

Թունիսը շարունակում էր «raison d'État»-ի (պետության շահ) տեսանկյունից դիտարկվել Արևմուտքի կողմից: Նախկինում այն ընդունում էր Բեն Ալիի ռեժիմի կողմից մարդու իրավունքների ոտնահարումը երկու պատճառով՝ տնտեսական կայունություն և 2001թ.-ից ի վեր՝ իսլամական ռադիկալիզմի հսկողությունը Թունիսում:

Ֆրանսիայի դիրքորոշումը շատ յուրահատուկ և հակասական էր: Շարժման սկզբնական շրջանում Ֆրանսիայի արտաքին գործերի նախարար Էյլոթ Մարին օգնություն առաջարկեց Բեն Ալիին՝ առաջարկելով Ֆրանսիայի անվտանգության ուժերի աջակցությունը: Սակայն, մի քանի օր անց ֆրանսիական կառավարությունը դադարեցրեց հարաբերությունները Բեն Ալիի հետ: Ֆրանսիան հասկացավ, որ կայուն և ժողովրդավար Թունիսը

<sup>16</sup> Pop V., Middle East mayors unimpressed by EU reaction to uprisings, 31 January, 2011, <http://euobserver.com/886/31720>, (մուտք՝ 26.04.213):



տարածաշրջանային և միջազգային հետաքրքրություն է իրենից ներկայացնում: Միայն 2011թ.-ի հունվարի 21-ին ԵՄ-ը սատեցրեց Բեն Ալիի և նրա ընտանիքի հաշիվները Ֆրանսիական բանկերում:<sup>17</sup>

Փաստորեն, Ալժիրի դեպքը կրկին անգամ ցույց տվեց, որ ԵՄ-ը քաղաքական տեսանկյունից պետք է ընդուներ Թունիսում տեղի ունեցող ժողովրդավարական փոփոխությունները և որոշակի մասնակցություն ունենար այդ իրադարձություններում, թեև այն տնտեսական առումով ոչ շահեկան էր ԵՄ-ն և մասնավորապես Ֆրանսիայի համար:

### Ալժիր

Ալժիրի իրադարձությունները սկսվեցին 2010 թ.-ի դեկտեմբերի 28-ին և ավարտվեցին 2012թ.-ի հունվարին: Սակայն, համեմատելով հարևան երկրների իրավիճակի հետ՝ (Թունիս, Լիբիա, Եգիպտոս) Ալժիրի քաղաքական դրությունը բավական կայուն է: 2012 թ.-ի մարտի 19-ի հանդիպման ժամանակ Ֆյուլեն նշեց. «Ալժիրը սկսել է իր բարեփոխումների գործընթացը, որին ԵՄ-ը պատրաստ է աջակցել: Մեր քաղաքական երկխոսությունը ավելի ինտենսիվ է դարձել, և վերջին շրջանում Ալժիրը որոշել է իր մասնակցությունը ցուցաբերել ԵՀԶ-ն մեջ»:<sup>18</sup> Այս հարաբերությունների նոր ընթացքը պայմանավորված էր 2011 թ. հայտարարությամբ, երբ Ալժիրի կառավարությունը ԵՄ-ն դիտորդներ հրավիրեց կայանալիք ընտրությունների ժամանակ:

### Հորդանան

ԵՄ-Հորդանան հարաբերությունները երկար տարիների պատմություն ունեն: Հորդանանը ԵՄ-ն համար հանդիսանում է կարևոր դերակատար և խորհրդատու Մերձավոր Արևելքում: 2010թ. հոկտեմբերի՝ ԵՄ-Հորդանան «բարձր մակարդակի»

<sup>17</sup> Radio France Internationale, France pushes EU for Ben Ali assets freeze, January 20, 2011, <http://www.english.rfi.fr/africa/20110120-european-union-mulls-ben-ali-assets-freeze> (մուտք՝ 16.04.2013):

<sup>18</sup> EU-Algeria: A new stage of more intense cooperation, IP/12/255, 19 March, 2012, [http://europa.eu/rapid/press-release\\_IP-12-255\\_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-255_en.htm) (մուտք՝ 19.04.2013):

համագործակցության համաձայնագրի ստորագրման ժամանակ, ԵՄ-ը պատրաստակամություն ցուցաբերեց աջակցել Հորդանանին իր բարեփոխումների ճանապարհին: ԵՄ-ը ողջունեց Հորդանանի թագավոր Աբդուլլահի հայտարարությունը, որը վերաբերում էր Հորդանանի խորհրդարանի կողմից ընդունված սահմանադրական բարեփոխումներին:

### **Եգիպտոս**

Մինչ ԵՄ-ն անդամ-երկրները հայտարարություններ էին անում՝ քաջալերելով Եգիպտոսի խաղաղ ցույցերը, որոնք սկսվեցին 2011թ. հունվարի 25-ին, ԵՄ-ը 4 օր լռում էր: Հունվարի 29-ին Մեծ Բրիտանիան, Ֆրանսիան և Գերմանիան միացյալ հայտարարություն արեցին, երբ Եգիպտոսում ինտերնետային և հեռախոսային կապերը անջատվել էին և 125 մարդ էր մահացել:<sup>19</sup> Նրանք Մուբարաքին կոչ էին անում ժողովրդավարացման ընթացքը սկսել, որը կարտացոլվի կառավարությունում և ազատ, արդար ընտրություններում:

### **Լիբիա**

Այն ժամանակ, երբ ԵՄ-ն շատ անդամ-երկրներ շփոթված էին Լիբիայի իրադարձություններից, Ֆրանսիայի նախագահ Ն. Սարկոզին արագ արձագանքեց այս ամենին ասելով. «Ֆրանսիան որոշել է իր դերը հաստատել պատմության առջև՝ ազատելով ժողովրդին Կադաֆիից»: Ի՞նչը կարող է բացատրել Սարկոզիի աջակցությունը հակակադաֆիական ուժերին: Այս հարցը երեք պատասխան կարող է ունենալ՝ Ֆրանսիայի նախագահական ընտրությունները, մուսուլմանների միգրացիոն հոսքերը Ֆրանսիա և Լիբիայի միջոցով Ֆրանսիայի կենտրոնական դերի հաստատումը համաշխարհային քաղաքական «բեմում»:

### **Միբիա**

Միբիայի ապստամբների բողոքները սկսվեցին 2011 թ. մարտի կեսին՝ որպես բարեփոխումների պահանջի կոչեր, բայց

---

<sup>19</sup> Cattane V., Expert suggests reasons for EU's silence on Egypt's protests, 6 February, 2011, <http://www.egyptindependent.com/news/expert-suggests-reasons-eus-silence-egypts-protests> (մուտք՝ 19.04.2013):

հետագայում վերածվեցին հակաիշխանական ցույցերի: Ապստամբների ընդվզումը ճնշվեց Սիրիայի ռեժիմի կողմից, որը ԵՄ-ը խստորեն դատապարտեց:<sup>20</sup> ԵՄ-ը պատժամիջոցներ կիրառեց Սիրիայի նկատմամբ, որը ներառում էր էմբարգո գենքի և այն սարքավորումների վրա, որոնք օգտագործվել էին ապստամբության ճնշման ժամանակ, ինչպես նաև ճանապարհորդական արգելք այն 155 քաղաքական գործիչների համար, որոնք մասնակցել էին խռովությունների ճնշմանը (ներառյալ Սիրիայի նախագահ Բաշար ալ-Ասադը) և դադարեցրեց բոլոր երկկողմանի համագործակցության ծրագրերը:

Սիրիայի իշխանության կողմից ոչ մի բարեփոխում չարվեց, ընդհակառակը, մեծածավալ ռազմական միջամտություն իրականացվեց ցուցարարների դեմ:<sup>21</sup> Այդ ժամանակ ԵՄ-ը նշեց Սիրիայի ռեժիմի լեգիտիմության կորստի մասին և Բաշար ալ-Ասադին կոչ արեց փոխզիջման գնալ և երկխոսության մեջ մտնել ժողովրդի հետ:<sup>22</sup> Առաջընթաց չտեսնելով՝ ԵՄ-ը ավելացրեց իր պատժամիջոցները, այս անգամ արդեն սիրիական հում նավթի վրա, ինչպես նաև ներդրումնային արգելք դրեց նավթի սեկտորի վրա, որը մասամբ դադարացրեց ԵՄ-Սիրիա Համագործակցության համաձայնագիրը, որը ներառում էր տարածաշրջանային և երկկողմանի ծրագրերի ընդհատում:

2012 թ. փետրվարի 27-ի բյուսեյան հանդիպման ժամանակ ԵՄ-ն նախարարները եկան ընդհանուր հայտարարի նոր պատժամիջոցների վերաբերյալ, որոնք ներառում էին դեպի ԵՄ-ն երկրներ թռիչքների արգելք Սիրիայի որոշ քաղաքական գործիչների համար, այդ անձանց ցանկում է նաև Բաշար ալ-Ասադը:<sup>23</sup>

<sup>20</sup> EU Declaration by HR Ashton on unfolding situation in Syria, EU11-157EN, April 2011, [http://www.eu-un.europa.eu/articles/fr/article\\_10988\\_fr.htm](http://www.eu-un.europa.eu/articles/fr/article_10988_fr.htm) (մուտք՝ 19.04.2013):

<sup>21</sup> Portela C., The EU's Sanctions against Syria: Conflict Management by Other Means, Security Policy Brief, No. 38, September 2012, <http://www.egmontinstitute.be/papers/12/sec-gov/SPB38.pdf> (մուտք՝ 19.04.2013):

<sup>22</sup> Նույն տեղում:

<sup>23</sup> Statement by the spokesperson of EU High Representative Catherine Ashton welcoming the UN General Assembly Resolution on Syria, A 63/12, February 2012,

Միևնույն թվականի փետրվարի 24-ին Թունիսում տեղի ունեցավ «Սիրիայի բարեկամների» հանդիպումը, որի ժամանակ Ք. Էշթոնը հայտարարեց հետևյալը. «Շարժման սկզբից մենք մեղադրել ենք ալ-Ասադի ռեժիմին, ով ոտնահարում է քաղաքացիների իրավունքները: Տարածաշրջանային ներգրավվածությունը և Արաբական լիգան կենտրոնական դերում են մնում: Ես վերահաստատում եմ ԵՄ-ն աջակցությունը Արաբական լիգայի ծրագրին: Ինչպես նաև, ողջունում եմ Քոֆի Անանին, ով հանդիսանում է ՄԱԿ-ի հատուկ հանձնակատար Սիրիայի հարցով: Սիրիական գորքը և զինված ուժերը պետք է դուրս գան քաղաքներից և Արաբական լիգային պետք է ազատ մուտք տրվի»:<sup>24</sup>

Ինչ էր ցանկանում ԵՄ-ը անել Սիրիայում: Եվրոպացի պաշտոնյաներից շատերը պարզապես կասեին. «դադարեցնել արյունահեղությունը»: Բայց ճգնաժամի կառավարումը, ուժով, թե առանց ուժի, միայն բռնության դադարեցումը չի: Այն նաև պետք է ներառի քաղաքական լուծման այն պայմանները, որոնք կբացառեն հետագա կոնֆլիկտները: Սիրիական դեպքը բարդացվել է նաև դրա որոշ հարևանների անվտանգության հարցերի և Սիրիայի գլխավոր դաշնակիցների (Իրան և Ռուսաստան) պատճառով:

Ավելին, Սիրիայի ներքին քաղաքական գործողությունները բավականին շփոթեցնող են: Երբ 2011թ. սկզբին առաջին ցույցերը եղան Բաշար ալ-Ասադի դեմ, դրանք դեռ խառնված, քողարկված էին Եզիպտոսի, Լիբիայի և Բահրեյնի դեպքերի ստվերի ներքո: Չնայած Մերձավոր Արևելքի հարցերով զբաղվող փորձագետները զգուշացնում էին, որ Սիրիան կարող է պայթյունավտանգ լինել, բայց եվրոպացի և ամերիկացի պաշտոնյաները ավելի լավատես էին այն հարցում, որ կարող են իշխանություններին «համոզել» դրական պատասխանել հասարակական դժգոհությանը: Ինչպես

[http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms\\_data/docs/pressdata/EN/foraff/128046.pdf](http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/128046.pdf) (մուտք՝ 21.04.2013):

<sup>24</sup> Statement by EU HR Ashton following the meeting of Friends of Syria in Tunis, EU12-054EN, 24 February 2012, Brussels, [http://www.eu-un.europa.eu/articles/fr/article\\_11891\\_fr.htm](http://www.eu-un.europa.eu/articles/fr/article_11891_fr.htm) (մուտք՝ 19.04.2013):

Ֆրանսիացի պատմաբան Օլիվեր Ռուան ասաց. «Սիրիան միակ երկիրն է, որտեղ «Արաբական գարունը» կարող է փոխել տարածաշրջանի աշխարհառազմավարական կոնցեպտը: Եթե Սիրիայում ռեժիմը տապալվի, ապա ամբողջովին նոր տարածաշրջան կունենանք»:<sup>25</sup>

Այսպիսով, «Արաբական գարնան» իրադարձությունները Միջերկրածովյան ավազանի և Մերձավոր Արևելքի մի շարք երկրներում հանգեցրին ԵՄ-ն՝ այդ տարածաշրջանների երկրների հետ վարվող նախկին քաղաքականության և համագործակցության ծրագրերի անհամապատասխանությանը՝ ելնելով այդ երկրներում ստեղծված նոր իրավիճակներից: ԵՄ-ը ստիպված էր արձագանքել այդ իրադարձություններին և փոխել իր քաղաքականությունը: ԵՄ-ը, փաստորեն, իր ֆինանսատնտեսական համագործակցությունը սկսեց պայմանավորել այդ երկրների քաղաքական իրադարձություններով և փոփոխություններով: Տնտեսական ոլորտում ԵՄ-ը, «Արաբական գարնան» արդյունքում, ժողովրդավարացման ուղին բռնած և անցումային փուլում գտնվող երկրներում ֆինանսատնտեսական աջակցությունը ուղղեց ժողովրդավարացման ճանապարհին խոչընդոտների և դժվարությունների հաղթահարմանը՝ դրանով իսկ փորձելով առաջատար դիրք զբաղեցնել այդ երկրներում նոր ստեղծված անցումային պայմաններում: Իսկ ԵՄ-ն քաղաքական արձագանքը, որը միասնական չէր, պայմանավորված էր ԵՄ-ն անդամ երկրների շահերով: «Արաբական գարնան» իրադարձություններով պայմանավորված՝ ԵՄ-ն քաղաքականության նոր մոտեցումների և փոփոխությունների հետագա զարգացումներն ու արդյունքները դեռ հստակ չեն և նոր ուսումնասիրության կարիք ունեն:

<sup>25</sup> ERLANGER S., Syrian Conflict Poses the Risk of Wider Strife, New York Times, February 25, 2012, <http://www.nytimes.com/2012/02/26/world/middleeast/syrian-conflict-poses-risk-of-regional-strife.html?pagewanted=all> (մուտք՝ 30.04.2013):